

working capital are subtracted to determine the free cash flow of the joint-stock company.

In determining the net working capital, the change in the inventory of the joint-stock company is added to the change in the receivables, and the amount of the change in the payables is subtracted from the resulting equity. At the fifth stage, the discount rate is determined by the average weighted cost of capital method. The present value of the free cash flows is calculated after the discount rate is determined. The use of the discounted cash flow method for joint-stock companies provides an opportunity to determine the discount rate using the weighted average cost of capital method when forecasting the discounted cash flow of the company, and to calculate the income before interest and taxes through the operating margin when evaluating the cash flow. It also makes it possible to forecast the income and expenses of the company and to determine the terminal value of the joint-stock company and the value of the company. Determining the income of a joint-stock company before taxes and interest expenses serves to attract investors to the joint-stock company and assess business risk.

In conclusion, it can be said that using the free cash flow method in joint-stock companies makes it possible to estimate the amount of the company's net investment funds through changes in capital costs, working capital and depreciation costs. As a result, it is possible to forecast capital expenditure, working capital and operating expenses in a joint-stock company, as well as to determine the internal value of the company, the discount rate of cash flows. Also, by using the method of discounted cash flows in assessing the dividend paying ability of the joint-stock company, it will be possible to estimate future cash flows in present value.

References

1. Dechow, P., Kothari, S., Watts, R.L., 1998. The relation between earnings and cash flows. *J. Account. Econ.* 25, 133–168.
2. Cheng, C., Hollie, D., 2008. Do core and non-core cash flows from operations persist differentially in predicting future cash flows? *Rev. Quant. Finance Account.* 31, 29–53.
3. Orpurt, S., Zang, Y., 2009. Do direct cash flow disclosures help predict future operating cash flows and earnings? *Account. Rev.* 84, 893–935.
4. Badertscher, B.A., Phillips, J.D., Pincus, M., Rego, S.O., 2009. Earnings management strategies and the trade-off between tax benefits and detection risk: to conform or not to conform? *Account. Rev.* 84, 63–97.
5. Elmirzaev S. *Corporate finance. Textbook.* - T.: Economy-Finance, 2019, 371 p.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI TIJORAT BANKLARI AMALIYOTIDAGI MUAMMOLAR

Nigmatova Munisa Saidali qizi
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti talabasi
nigmatovamunisa199@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqolada bank tizimidagi qator yangiliklar, tijorat banklarining bugungi kundagi muammolari, ekspertlarning taklif va xulosalari keltirib o'tilgan.

Kalit so'zlar: tijorat banklari, raqamli bank, fintech, depozit bazasi, ustav kapitali

Hozirgi shiddat bilan rivojlanayotgan iqtisodiy jarayonlarda bank faoliyatining ahamiyati yuqoridir. Bejizga tijorat banklariga nisbatan 'iqtisodiyotning qon tomiri' iborasi ishlatilmaydi. Shu bilan birga rivojlanayotgan O'zbekiston Respublikasida tijorat banklari xalqaro standartlarga mos kelishi iqtisodiy tizimning talabidir. Bugungi kunda bank tizimida qator yangi qonunlar yaratilayotganligi va amalga oshirilayotganligini ko'rishimiz mumkin. Xususan, xalqaro standartlarga muvofiq keladigan va moliyaviy sohaga xorijiy investitsiyalar kiritish uchun jozibador huquqiy muhitni yaratadigan O'zbekiston Respublikasining "O'zbekiston Respublikasining Markaziy banki to'g'risida"gi, "Banklar va bank faoliyati to'g'risida"gi, "Valyutani tartibga solish to'g'risida"gi hamda "To'lovlar va to'lov tizimlari to'g'risida"gi yangilangan qonunlari qabul qilindi. "2020-2025- yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi" amalda borayotgani bu tizimda qator qulayliklarga yo'l ochmoqda.

Kenjayev M.G'. Ernazarov N. S.larning "Bank hisobi, tahlil va audit" darsligida keltirilganidek- "Banklar faoliyatini izchil, chuqur va ilmiy asoslangan ravishda uzluksiz tahlil etib borish, ular faoliyatining barqarorligini ta'minlash muhim iqtisodiy masalalardan bir bo'lib qolaveradi va ulkan ahamiyat kasb etadi".

Hozirgi kunga kelib yangilangan konsitutsiyamizning 41-moddasida "bank mijoz haqidagi ma'lumotlarni uchinchi shaxsga oshkor qilmasligi" bosh qonun bilan ta'minlanganligi bank tizimimizdagi mijozning xavfsizligini ta'minlash uchun muhim qadam sanaladi. Biroq bu tizimda qator kamchiliklar ham mavjuddir.

O'zbekiston bank sohasidagi muammolar ekspertlar tomonidan o'rganilanda, asosiy muammolar sifatida sohada davlat ulushining yuqoriligi, to'lov kartalaridan foydalanish imkoniyatlarining cheklanganligi keltirilgan. Hozirgi kunda 33 ta bank, jumladan davlat ulushi mavjud bo'lgan 12 ta bank iste'molchilarga xizmat ko'rsatib kelmoqda. Iqtisodiyotga ajratilgan kreditlarning 85%i davlat ulushi mavjud banklar hissasiga to'g'ri keladi.

Tijorat banklari tomonidan mijozlarga xizmat ko'rsatuvchi bank filiallari soni 876 taga, mini-banklar 4177 taga yetdi.

Ekspertlarning tahliliga ko'ra, sohadagi asosiy muammo va kamchiliklar quyidagilar:

bank sohasida davlat ulushining yuqoriligi (bank aktivlarining 80% davlat ulushi mavjud banklarga tegishli);

infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi sababli to'lov kartalaridan foydalanish imkoniyatlarining cheklanganligi va bankomatlar sonining Sharqiy Yevropa va Markaziy Osiyo davlatlaridagi o'rtacha ko'rsatkichdan pastligi (har 100 000 kishiga 48 ta bankomat);

kreditlashda jismoniy shaxslarni qamrab olish darajasining pastligi (kreditlarning faqat 19%i jismoniy shaxslarning ulushiga to'g'ri keladi, dunyo mamlakatlarida esa o'rtacha 40%).

Shu bilan birga kreditlarning asosiy salmog'i davlat dasturlari asosida berilayotganligi, kredit ko'lamlarining diversifikatsiya darajasining pastligi, jami kreditlar salmog'ida imtiyozli kreditlar ulushining ko'pligi, mamlakatda inflatsiya riskining yuqoriligi, banklar depozit bazasining barqaror emasligi, foiz stavkalari va ajratilgan kreditlar orasidagi ijobiy bog'liqlik kuchsiz ekanligi, zamonaviy bank kredit xizmat turlarining rivojlanmaganligi, bank faoliyatining asosiy qismi faqat kredit va depozit operatsiyalaridan iborat bo'lib qolganligi, tizimda innovatsiyaning kamligi tijorat banklari faoliyatining asosiy kamchiliklaridir.

- Muammolarni bartaraf etish uchun ekspertlar raqamli bank va fintech kompaniyalari kirishiga yanada ko'proq imkoniyat yaratish, hamda banklarda xizmat ko'rsatish shoxobchalarini kengaytirish kerakligini qayd etishgan.

Shuningdek muammoning yechimi sifatida bank xizmatlari ko'rsatishning muqobil usullarini joriy etish bilan iste'molchilarga qulaylik yaratish va bank xizmati tranzaksiya vaqti, narxini kamaytirish hamda mijozlar uchun firibgarlik xavfini kamaytirish takliflarini berilgan.

Mutaxassislar fikriga ko'ra, raqamli bank va fintech kompaniyalari sonini oshirish, online banking xizmatlarini takomillashtirish yo'llari bilan moliyaviy xizmatlar sohasini yanada rivojlantirishga erishish mumkin. Natijada qo'shimcha ish o'rinlarini yaratish, bandlikni oshirish, mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish bilan birga kambag'allikni qisqartirish imkoniyati yaratiladi.

Shu bilan birga xalqaro banklar tizimini o'rganish va amaliyotda qo'llash, xalqaro hamkorlik munosabatlarini kengaytirish va kadrlar almashinuv jarayoniga asosiy e'tiborni qaratish, xodimlar malakasini oshirish tizimda ijobiy o'zgarishlarga olib keladi. O'z navbatida bank boshqaruv tizimidagi aksionerlar yig'ilishida o'z xodimlariga ham qisman bo'lsada ulush berish xodimlar ishining samaradorligiga olib kelgan bo'lar edi.

Bugungi kunda "Banklar va bank faoliyati to'g'risida"gi qonunga kiritilgan o'zgarishlarda tijorat banklar ustav kapitaliga qo'yilgan talab 2023-yil 1-sentyabrdan 200 mlrd so'mni, 2025-yil 1-yanvardan esa 500 mlrd so'mga oshirilayotganligi banklar depozit bazasining barqarorligini ta'minlaydi. Shuning bilan birga hozirgi kunda sohadagi 14 ta bankda islom darchalarini ochishga qaratilgan ishlar ham bank tizimida mijozlar ishonchi uchun asosiy omil bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1) *Kenjayev M. G'. Ernazarov N. S. "Bank hisobi, tahlil va audit" Darslik Toshkent-2019*

2) <https://www.spot.uz/oz/2022/07/05/banks1/sayti>

3) F-5992-сон 12.05.2020. 2020-2025-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida <https://lex.uz/ru/docs/-4811025>

4) "Banklar va bank faoliyati to'g'risida"gi qonun

АКЦИЯДОРЛИК ЖАМИЯТЛАРИ МОЛИЯВИЙ-ХЎЖАЛИК ФАОЛИЯТИНИ НАЗОРАТ ҚИЛИШ МЕХАНИЗМЛАРИ

Мўминов Шерали Шавкатович

Тошкент давлат иқтисодиёт университети магистри

Илмий раҳбар: и.ф.н. доц. Ш.С.Егамбердиев

Аннотация

Тезисда муаллиф томонидан акциядорлик жамиятларида молиявий хўжалик фаолиятини назорат қилиш механизмлари, уларнинг турлари, амалга ошириш механизмларининг таҳлили ёритилган. Шунингдек, акциядорлик жамиятларида молиявий-хўжалик фаолиятини назорат қилишни такомиллаштиришга оид фикр-мулоҳазалар баён қилинган

Калит сўзлар: акциядорлик жамияти, корпоратив бошқарув, молиявий ҳолат, молиявий стратегия, стратегик таҳлил, қарорлар қабул қилиш, маълумотларни йиғиш, ташиқи чекловлар, ички текширув, икки ёқлама назорат.

Иқтисодиётни модернизациялаш шароитида ҳар қандай хўжалик юритувчи субъект ўз тасарруфидаги барча ресурслар – молиявий, моддий ва меҳнат ресурслари ҳаракати ҳамда улардан фойдаланиш самарадорлигини тўғри бошқаришни таъминлаши зарур бўлади. Самарасиз бошқарув усулларида фойдаланиш уларни иқтисодий ночорлик ҳолатига олиб келиши мумкин. Акциядорлик жамиятлари молиявий ресурсларини тўғри ва моҳирона бошқариш учун биринчи навбатда, унинг молиявий аҳволи, ресурслардан фойдаланиш самарадорлигини аниқлаш учун молиявий-хўжалик назорати ҳамда таҳлили лозим бўлади.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёев таъкидлагандек, "Назорат қилувчи органлар фаолиятини мувофиқлаштириш бўйича республика кенгаши фаолияти давр талабига жавоб бермаяпти. Буни очик тан олиш керак. Шу муносабат билан текширишлар ўтказишга рухсат беришнинг махсус электрон ахборот тизимига ўтиш ва унинг назоратини Бош прокуратурага юклаш мақсадга мувофиқ, деб ўйлайман... назорат қилувчи органлар раҳбарлари ҳар ойда намунали, фаол тадбиркорлар билан учрашувлар ташкил этиб, уларни қийнаётган муаммоларни эшитиш, қонуний фаолиятига тўсқинлик қилаётган камчиликларни аниқлаш ва бартараф этиш чораларини кўриб бориши талаб этилади"[1].

Акциядорлик жамиятлари молиявий ҳолатининг назорат қилиш молия-хўжалик фаолиятини ҳар томонлама чуқур ўрганишни назарда тутлади. Ушбу таҳлил жараёни учун аниқлаб олинган мақсади назорат ва таҳлилнинг йўналиши, батафсиллик даражаси, таҳлил жараёнида фойдаланилган маълумотлар, назорат